

УДК 657:331

Єршова Н.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного аналізу та обліку
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

IMPROVEMENT OF PERSONNEL PROVIDING STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNT

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання кадрового забезпечення стратегічного управлінського обліку та основні вектори їх вирішення. Визначено основні напрями діяльності фахівців зі стратегічного управлінського обліку. Встановлено та групувано фактори, що впливають на їх діяльність фахівців цього напрямку. Представлено профіль якостей таких фахівців, що відповідатиме постіндустріальному етапу розвитку економіки і сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємств у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: стратегічний управлінський облік, стратегічне управління, діяльність, фахівці зі стратегічного управлінського обліку, компетентність, профіль якості.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены вопросы кадрового обеспечения стратегического управленческого учета и основные векторы их решения. Определены основные направления деятельности специалистов по стратегическому управленческому учету. Установлены и группированы факторы, влияющие на деятельность специалистов этого направления. Представлен профиль качеств таких специалистов с целью соответствия постиндустриальному этапу развития экономики и способствования повышению эффективности функционирования предприятий в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: стратегический управленческий учет, стратегическое управление, деятельность, специалисты по стратегическому управленческому учету, компетентность, профиль качества.

ANNOTATION

In the article issues of staffing of strategic management accounting and the main vectors of their decision are considered. The main areas of activity of specialists in strategic management accounting are defined. Factors affecting the activities of specialists in this area are represented and grouped. The profile of the qualities of such specialists with a view to matching the postindustrial stage of economic development and contributing to the increase in the efficiency of the functioning of enterprises in the long run is formed.

Keywords: strategic managerial area, strategic management, business, faculty, strategic management, competent, profile anchor.

Постановка проблеми. В практичному дискурсі важливість облікової діяльності в розвитку бізнесу в країні та у світі не підлягає сумніву. Це пов'язано з тим, що роль бухгалтера в системі управління суб'єктами господарювання різко зростає, а до професії висуваються нові вимоги. Сьогодні бухгалтер повинен бути високоерудованим фахівцем, що має системне уявлення про структуру та тенденції розвитку вітчизняної та світової економіки, який розуміє різноманіття економічних процесів в сучасному

світі, що володіє всіма навичками, знаннями та вміннями, необхідними в бухгалтерській професії. Система стратегічного управлінського обліку належить до того типу систем, які сильно залежать від персоналу, а саме від ступеня його підготовки, його умінь і навичок, тому проблема кадрового забезпечення стратегічного управлінського обліку набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених вагомий внесок у розвиток бухгалтерської професії зробили М.М. Бондар, Ф.Ф. Бутинець, В.Н. Жук, М.Т. Левочко, М.С. Пушкар, Л.В. Чижевська та інші [1–6]. Серед зарубіжних учених слід назвати таких, як А. Беррі, І.Н. Богата, М.Ф. Ван Бреда, Д. Мей, Г. Мюллер, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов. Так, М.С. Пушкар акцентує увагу на тому, що вітчизняна економіка потребує фахівців-обліковців, які б знали досконало інформатику не лише з точки зору засобів обробки даних, але й з позиції інформаційного менеджменту, пов'язаного зі знанням перетворення будь-якого масиву даних на корисну інформацію для поліпшення управлінської діяльності [5]. Р. Ентоні та Дж. Піс визначають, що організація ефективної системи бухгалтерського обліку є специфічною роботою, яка потребує високого професіонального рівня [7, с. 108].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відмінними ознаками сучасних успішних підприємств є динамічність розвитку, чутливість і гнучкість реакції на зміни, спрямованість на інновації, тому особливої актуальності набуває питання кадрового забезпечення стратегічного управлінського обліку. Це сприятиме розвитку та посиленню позицій бухгалтерської професії з метою надання послуг з формування релевантної обліково-аналітичної інформації для менеджменту підприємств високої якості в інтересах суспільства.

Мета статті полягає у дослідженні проблем кадрового забезпечення стратегічного управлінського обліку та основних векторів їх вирішення, а саме визначенні основних напрямів діяльності фахівців зі стратегічного управлінського обліку, встановленні факторів, що впливають на їх діяльність, формуванні відповід-

ного профілю якостей таких фахівців з метою обліково-аналітичного забезпечення функціонування та розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

Як гіпотезу дослідження висунуто припущення про те, що формування фахівців зі стратегічного управлінського обліку необхідної кваліфікації, що володіють знаннями, навичками і вміннями, відповідатиме постіндустріальному етапу розвитку економіки і сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємств у довгостроковій перспективі.

Теоретико-методологічною основою є діяльнісний підхід А.А. Леонтєва; теоретичні дослідження управлінської діяльності Д. Коллінза, П. Друкера, А.І. Наумова, теоретичні дослідження облікової діяльності М.М. Бондара, Ф.Ф. Бутинця, М.Т. Левочки, М.С. Пушкаря, Л.В. Чижевської, компетентнісний підхід.

Виклад основного матеріалу дослідження. В епоху інформаційного суспільства сфера діяльності представників бухгалтерської професії значно розширюється. Збільшення та ускладнення кількості завдань, які стають перед обліково-аналітичним забезпеченням управління значно розширюють перелік вимог до рівня спеціальних знань і умінь, а отже, й професійної компетентності фахівців з бухгалтерського обліку. М.В. Патарідзе-Вишинська зазначає, що найбільш актуальними залишаються кадрова підготовка фахівців з обліку, а також формування оновленого способу мислення бухгалтерів, який би спирався не лише на податкові, але й на управлінські, стратегічні, загальноринкові облікові потреби господарюючих суб'єктів [8]. В американському Положенні з управлінського обліку «Визначення управлінського обліку» зазначається, що професія бухгалтера з управлінського обліку охоплює партнерство у прийнятті управлінських рішень, розробку систем планування та управління результативністю, а також забезпечення експертного підходу до питань фінансової звітності та контролю для надання допомоги менеджерам у формуванні та виконанні стратегії організації.

Дотепер управлінський облік сформувався в досить велику галузь наукових знань та практичної діяльності, яка продовжує постійно розвиватися, все більш активно впливає на якісний рівень сучасного менеджменту. Нині питання інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління, що дає змогу приймати своєчасні та якісні управлінські рішення, є вкрай актуальними. Суперечлива і неякісна інформація, яка безсистемно збирається з недостовірних джерел, впливає на ефективність реалізації стратегій розвитку підприємств і несе в собі загрози виникнення ризиків, які посилюються нестабільністю зовнішнього середовища. Тому одним з перспективних напрямів є стратегічний управлінський облік. І.Н. Богата, Л.О. Івашиненко зазначають, що «стратегічний облік – це облік, спрямований на досягнення

певною комерційною організацією її глобальної мети, заснований на взаємодії методики аналізу, планування, контролю та обліку внутрішніх процесів і умов мінливого зовнішнього середовища» [9, с. 20]. Мета стратегічного управлінського обліку полягає у наданні менеджменту вищої ланки інформації про стан внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства для визначення бачення, місії, стратегічних цілей, розробки стратегії, а також для контролю за її виконанням [10]. Результатами стратегічного управлінського обліку є можливість прогнозування майбутніх ризиків і можливостей, максимальне використання ресурсів та забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Саме тому підвищується потреба у фахівцях зі стратегічного управлінського обліку, зміст діяльності яких обумовлюється розумінням обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління підприємством. У табл. 1 представлено напрями діяльності фахівців зі стратегічного управлінського обліку відповідно до завдань стратегічного управлінського обліку.

Напрями здійснення діяльності фахівців зі стратегічного управлінського обліку відповідають завданням стратегічного управлінського обліку. Саме тому в рамках стратегічного управління підвищується роль фахівців зі стратегічного управлінського обліку, які відповідають за формування обліково-аналітичної інформації, її аналіз, зіставлення, інтерпретацію в системі стратегічного управління і є партнерами керівництва в процесах прийняття стратегічних управлінських рішень, планування, оцінки результатів діяльності і контролю, тим самим надаючи менеджерам інформаційну платформу в розробці і впровадженні стратегії підприємства. Таким чином, фахівці зі стратегічного управлінського обліку мають взаємодіяти з іншими фахівцями, які забезпечують процеси стратегічного управління, тому мають бути наділені певними специфічними правами, наприклад, доступом до всієї інформації, зокрема до інформації конфіденційного характеру; правом підготовки своєї особливої думки з аналітично обґрунтованими застереженнями; правом відстрочення прийняття рішення з метою його професійної підготовки.

Завдання стратегічного управлінського обліку обумовлюють формування факторів, що впливають на діяльність фахівця зі стратегічного управлінського обліку. На основі запропонованих завдань, які подані у табл. 1, пропонуємо 4-рівневу модель організації діяльності фахівця зі стратегічного управлінського обліку з виділенням специфічних факторів, що впливають на його діяльність на кожному рівні (табл. 2).

На персональному рівні нам бачиться проблема, пов'язана з формуванням компетентнісної моделі фахівця зі стратегічного управлінського обліку. Концепція компетентності (англ. *“concept of competence”*), покладена в основу сучасних

Таблиця 1

Напрями діяльності фахівців зі стратегічного управлінського обліку

Завдання стратегічного управлінського обліку	Напрями здійснення діяльності
Формування особливо важливої, зокрема конфіденційної, стратегічної інформації для прийняття конкретних управлінських рішень	<ul style="list-style-type: none"> – запроваджувати інформаційне забезпечення процесів стратегічного аналізу, планування і контролю економічних результатів діяльності підприємства на постійній основі; – своєчасно діагностувати зовнішні та внутрішні загрози і ризики безпечному функціонуванню підприємства; – надавати рекомендації щодо консультування керівників з питань вибору найбільш ефективних варіантів дій, допомогу в стратегічному управлінні витратами і результатами
Формування єдиного інформаційного простору для всіх підсистем	<ul style="list-style-type: none"> – інтегрувати інформацію про зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства, призначену для розробки цільових комплексних програм з досягнення стратегічних цілей та для розрахунку відповідних стратегічних бюджетів; – вносити зміни до довідкової та нормативної інформації, яка використовується під час оброблення даних
Забезпечення системи обліково-аналітичних звітів	<ul style="list-style-type: none"> – запроваджувати внутрішні механізми перевірки достовірності інформації, отриманої як із зовнішніх, так і з внутрішніх джерел; – вживати необхідних заходів щодо використання сучасних засобів механізації та автоматизації обліково-обчислювальних робіт з формування звітів
Забезпечення узгодженості інтересів зацікавлених груп у процесі розроблення стратегічних рішень	<ul style="list-style-type: none"> – здійснювати максимально повне та достовірне інформаційне забезпечення прийняття стратегічних управлінських рішень на підприємстві; – підтримувати координацію цілей і планів підрозділів і підприємства загалом; – забезпечувати суб'єктів стратегічного управління достовірною інформацією про діяльність підприємства, фактори зовнішнього середовища тощо під час розроблення та прийняття стратегічних управлінських рішень з метою підвищення їх обґрунтованості та ефективності
Забезпечення оцінювання стратегічного розвитку підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – вміло застосовувати облікові та аналітичні технології під час інформаційного забезпечення стратегічного управління; – впроваджувати методики оцінювання стратегії розвитку власного підприємства, які б найбільш повно враховували специфіку його діяльності та давали найбільш коректні результати
Усунення інформаційних бар'єрів під час взаємодії між підрозділами підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – брати участь у формулюванні економічної постановки завдань або окремих їх етапів під час формулювання стратегії діяльності підприємства; – вміло застосовувати облікові та аналітичні технології під час інформаційного забезпечення стратегічного управління; – підтримувати координацію цілей і планів підрозділів і підприємства загалом
Контроль за збереженням та ефективним використанням інформації	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечувати захист отриманої обліково-аналітичної інформації, яка належить до комерційної таємниці підприємства; – здійснювати загальний контроль за інформаційним забезпеченням стратегічного управління з різних структурних підрозділів підприємства; – визначати можливість використання готових проектів, алгоритмів, пакетів прикладних програм, що дають змогу створювати економічно обґрунтовані системи оброблення та захисту бухгалтерської та іншої інформації

Джерело: розроблено автором

Таблиця 2

Фактори, що впливають на діяльність фахівця зі стратегічного управлінського обліку

Рівень організації діяльності	Фактори
Персональний	Психологічний тип особистості, культурний рівень, рівень освіти, тип взаємин з керівником, підлеглими, колегами, здатність до самонавчання і саморозвитку
Локальний	Структура бухгалтерської служби, комунікації з іншими підрозділами, з експертами, регламенти, стандарти та інструкції, внутрішньофірмове комп'ютерне середовище
Національний	Система нормативного регулювання, саморегульовані професійні організації, періодичний друк, система освіти та підвищення кваліфікації, система атестації, етичні норми, виставки, конференції, конкурси
Міжнародний	Міжнародні стандарти фінансової звітності, кодекс етики, діяльності міжнародних професійних організацій, міжнародні стандарти освіти

Джерело: розроблено автором

навчальних технологій, передбачає теоретичну, практичну та психологічну підготовленість до професійної діяльності, а також базується на динамічній комбінації знань, умінь та цінностей і особистих якостей, що дає змогу успішно реалізовувати професійні функції (з огляду на визначене у проекті “TUNING” поняття компе-

тенції) [11]. Професійна компетентність фахівця зі стратегічного управлінського обліку – інтегрована властивість, що складається з низки взаємопов'язаних компетенцій, які включають здатність актуалізувати наявні власні можливості для ефективного виконання професійних обов'язків, достатній рівень фундаментальних

знань і вмінь, високий рівень інформаційної компетенції, наявність розвинутих аналітичних здібностей, адекватну самооцінку, самоефективність, володіння ефективними комунікативними технологіями. На нашу думку, сформувані необхідні навички для здійснення вказаних завдань можна у процесі перманентного навчання. Реформування освіти проводиться у фарватері запитів на підготовку висококваліфікованих професійних фахівців з обліку, які здатні до творчої праці, професійного самовдосконалення, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці і професійно мобільних.

Також на персональному рівні важливим є тип взаємин із керівником, підлеглими, колегами, тобто рівень корпоративної культури. Формування культури – це формування системи цінностей, які поділяє колектив підприємства. За корпоративної культури формальні організаційні положення, спрямовані на досягнення цілей підприємства, є елементом організаційної культури, її артефактом, що й визначає високу ефективність такого підприємства [12; 13]. Для формування корпоративної культури необхідні не лише економічні засади узгодження економічних цілей підприємства і колективу, але й принципи соціальної мотивації, спрямованої на досягнення суспільно-необхідних цілей підприємства. Повинні бути поставлені суспільно-необхідні цілі підприємства, визначена його місія (призначення) в суспільстві. Тут мотивація на досягнення поставлених керівникам і співробітникам приватних цілей відбувається через суспільно необхідну мету підприємства, композицію цілей підприємства. Підприємство з високою корпоративною культурою забезпечує економічні результати, більш широкі горизонти планування, більшу стабільність і передбачуваність, менші ризики, істотно більшу за рахунок сукупності всіх цих факторів ринкову вартість. В умовах формування інноваційної моделі економіки сама корпоративна культура стає цінним нематеріальним активом підприємства.

На локальному рівні факторами, які впливають на діяльність фахівця зі стратегічного управлінського обліку, можуть бути структура бухгалтерської служби, комунікації з іншими підрозділами, з експертами, регламенти, стандарти та інструкції, внутрішньофірмове комп'ютерне середовище, корпоративна культура. Так, причиною відсутності взаєморозуміння і взаємодії, наявності конфліктних ситуацій може бути нерозуміння специфіки роботи кожного структурного підрозділу. Вихід із ситуації – проведення комплексного бізнес-тренінгу, спрямованого на формування здатності до командної роботи. Корпоративна культура є важливим фактором, який впливає на діяльність професіонала зі стратегічного управлінського обліку (пріоритет загальних, колективних цілей в системі управління; тісна ув'язка особистих відносин і успіху працівника

з процвітанням всієї організації; колективна зацікавленість у виконанні роботи; групова, корпоративна система цінностей сприяють підвищенню ефективності кадрового забезпечення стратегічного управлінського обліку на підприємстві).

На національному рівні такими факторами, що впливають на діяльність фахівця зі стратегічного управлінського обліку, можуть бути і система нормативного регулювання, саморегульовані професійні організації, періодичний друк, система освіти та підвищення кваліфікації, система атестації, етичні норми, виставки, конференції. Аналіз різних матеріалів у мережі Інтернет свідчить про те, що існує величезна кількість бізнес-шкіл, які пропонують велику різноманітність навчальних програм з управлінського обліку.

На міжнародному рівні такими факторами, що впливають на діяльність фахівця зі стратегічного управлінського обліку, можуть бути і Міжнародні стандарти фінансової звітності, кодекс етики, діяльності міжнародних професійних організацій, міжнародні стандарти освіти. Радою з міжнародних стандартів бухгалтерської освіти (IEASB, орган, що розробляє і видає стандарти, необхідні для підтримки компетентності професійного бухгалтера) представлено 8 міжнародних стандартів освіти (МСО), якими визначені зміст програм професійної освіти бухгалтерів та постійного підвищення кваліфікації; поняття професійних навичок, цінностей, етики; вимоги до практичного досвіду; підходи до оцінки професійних здібностей та компетентності; вимоги до компетентності аудиторів. Необхідно зазначити, що дотримання етичних вимог представниками бухгалтерських професій покликано забезпечити високий рівень якості їх роботи. Міжнародна федерація бухгалтерів прийняла Кодекс етики професійних бухгалтерів (1996 р), який є зводом етичних вимог до бухгалтерів, а також є зразком для національних етичних рекомендацій. Кодекс визначає, що мета бухгалтерської професії полягає у виконанні роботи відповідно до найвищих стандартів професіоналізму на засадах компетентного підходу:

- володіння професійно важливими якостями, а саме пізнавальними (професійна пам'ять, професійне мислення); діяльними (професійна мобільність і культура праці, професійна поведінка, діловий етикет, володіння інформаційними технологіями); саморозвитку (узагальнення досвіду й прагнення до професійного росту);

- володіння основними вміннями й навичками, які необхідні для здійснення професійної діяльності;

- володіння основними надпрофесійними якостями, а саме соціальними (готовністю до співробітництва й міжособистісної взаємодії і володінням комунікативною культурою, культурою мови); особистісними (вмінням працю-

вати з потоком інформації, об'єктивністю в судженнях, правовою культурою, порядністю, чесністю і здатністю до самостійних дій в умовах невизначеності, до адаптації в нових умовах діяльності).

Такий підхід корелюється з професійними навичками бухгалтера, які зазначені у Вступі до МСО: «Професійні бухгалтери дедалі частіше повинні бути технічними експортерами, які мають блискучі комунікативні навички і здатні відповідати вимогам щодо інформації та складання звітності, які висуває нова економіка, що ґрунтується на знаннях». Міжнародні стандарти освіти для бухгалтерів [14] передбачають перелік навичок, що мають бути властиві професійним бухгалтерам (табл. 3).

Відповідно до представлених характеристик професійних навичок бухгалтерів згідно з МСО 3 «Професійні навички» можна зазначити, що:

– професія фахівця зі стратегічного управлінського обліку вимагатиме від особи, що обрала цю професію, аналітичного та гнучкого складу розуму, вміння стратегічно і логічно мислити, аналізувати великі масиви даних, стійкості до стресів тощо;

– активізація та динамізм діяльності фахівця зі стратегічного управлінського обліку зумовлюють необхідність постійного вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців цього напрямку; сучасні, майже безперервні зміни в законодавстві, соціальні, політичні, економічні, технологічні, інноваційні умови та ситуації вимагають від особи постійної самоосвіти та удосконалення професійних і особистих якостей;

– сучасні завдання вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців зі стратегічного управлінського обліку, полягають у забезпеченні опанування майбутніми фахівцями системи знань і вмінь розв'язувати відповідні типові завдання діяльності в процесі здійснення визначених виробничих функцій, перетворення необхідних економічних знань в економічне мислення, розвитку важливих якос-

тей особистості, які підвищують її адаптацію в професійній сфері.

Перед бухгалтерським професійним співтовариством сьогодні стоїть практична проблема підвищення якості інформації, що генерується системою бухгалтерського обліку, шляхом побудови нової моделі організації інформаційного простору, що володіє властивостями управління невизначеністю і саморозвитку.

Необхідно взяти до уваги, що в умовах інноваційної економіки людина стає критичним ресурсом. Це обумовлено зростанням цінності людського капіталу, що забезпечує сьогодні постійне нарощення ноосферного типу відтворення матеріальних благ. Цей аспект обумовлює формування відповідного профілю якостей фахівців зі стратегічного управлінського обліку, що гармонізує із завданнями стратегічного управління та діяльністю підприємства загалом (рис. 1).

Цінності – прагнення до стратегічного, системного, аналітичного мислення, відкритість, самонавчання.

Якості характеру – гнучкість, впевненість в собі, готовність до змін, системність.

Навички – здатність до самостійного пошуку інформації, орієнтація на розвиток, орієнтація на досягнення, вміння працювати в колективі.

Знання – бухгалтерський облік, контроль, менеджмент, маркетинг, управління змінами, стратегічне управління.

Таким чином, фахівець зі стратегічного управлінського обліку повинен бути високопродуктивною особою, фахівцем, що має системне уявлення про структуру та тенденції розвитку вітчизняної економіки, який розуміє різноманіття економічних процесів в сучасному світі, що володіє всіма навичками, знаннями та вміннями, необхідними в бухгалтерській професії.

Висновки. В інноваційній економіці, що позначає сучасний стан економічної системи та висуває вимоги до стилю поведінки суб'єктів господарювання формування фахівців зі стратегічного управлінського обліку, має особливе

Таблиця 3

Характеристика професійних навичок відповідно до МСО 3 «Професійні навички» [14]

Навички	Характеристика
Інтелектуальні	Вміння аргументувати, працювати з інформацією з різних джерел: людських, друкованих, електронних; проводити опитування, дослідження; мати логічне та аналітичне мислення; здійснювати критичний аналіз; розпізнавати і вирішувати проблему.
Технічні та функціональні	Вміння і здатність рахувати, вести статистику, досвідченість в ІТ, вміння моделювати рішення і проводити ризик-аналіз, оцінку, складати звітність, зіставляти законодавчі та регуляторні вимоги.
Персональні	Особистий менеджмент, ініціатива, самоосвіта, професійний скептицизм, вміння адаптуватися до змін, генерувати професійні цінності та етику, розставляти пріоритети й організовувати роботу так, щоб все виконувати в строк.
Комунікаційні	Вміння працювати в команді з виконання проекту та уникати конфліктів, взаємодіяти з людьми на культурні та інтелектуальні теми, домовлятися та переконувати, слухати, розуміти культурні та мовні відмінності.
Організаційні та навички бізнес-менеджменту	Стратегічне планування, проект-менеджмент, лідерство, професійна оцінка та інтуїція, вміння приймати рішення, організовувати роботу та делегувати, розвивати людей.

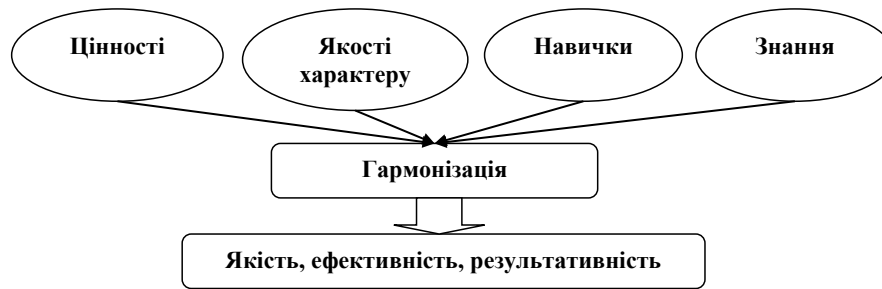

Рис. 1. Взаємозв'язок профілю якостей фахівців зі стратегічного управлінського обліку з гармонізацією

значення. Напрями діяльності фахівців цього напрямку визначаються цілями та завданнями стратегічного управління підприємств. Фактори, які впливають на діяльність фахівця зі стратегічного управлінського обліку, можуть бути покладені в основу формування його компетентнісної моделі і визначають відповідний профіль якостей: цінності – якості характеру – навички – знання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондар М.І. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік в управлінні підприємницькою діяльністю / М.І. Бондар // Міжнародний збірник наукових праць. – Вип. 2 (17) – С. 16–18.
2. Моя професія бухгалтер, фінансист : [навч. посіб.] / [Ф.Ф. Бутинець, Н.Г. Виговська, С.В. Бойко та ін.] ; за ред. Ф.Ф. Бутинця, І.А. Панченко. – Житомир : ЖТДУ, 2005. – 156 с.
3. Жук В.Н. Институциональные основы развития профессии бухгалтера / В.Н. Жук // Учет и финансы АПК. – 2010. – № 2. – С. 122–127.
4. Левочко М.Т. Професійна підготовка майбутніх фахівців економічної галузі: теорія, методика, організація : [монографія] / М.Т. Левочко ; Держ. акад. статистики, обліку і аудиту. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2009. – 495 с.
5. Пушкар М.С. Господарський облік і суспільство / М.С. Пушкар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_6/16.pdf.
6. Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку : [монографія] / Л.В. Чижевська. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 528 с.
7. Anthony R.N. Accounting text and cases / R.N. Anthony, S.J. Reese. – IRWIN : Homewood, 1983. – 974 p.
8. Патарідзе-Вишинська М.В. Облікова політика: теорія і практика / М.В. Патарідзе-Вишинська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09pmvtip.pdf.
9. Богатая И.Н. Стратегический учет как перспективное направление развития бухгалтерского учета / И.Н. Богатая, Л.О. Ивашиненко // Учет и статистика. – 2014. – № 2 (12). – С. 13–20.
10. Уорд К. Стратегический управленческий учет / К. Уорд ; пер. с англ. – М. : Олимп-Бизнес, 2002. – 348 с.
11. Tuning Educational Structures in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.let.rug.nl/TuningProjekt/index.htm;tuning.unideusto.org/tuningeu>.
12. Артеменко М.Г. Корпоративна культура: мотиви управлінської діяльності / М.Г. Артеменко // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2010. – № 917. Серія: Філософія. Філософські перипетії. – С. 91–99.
13. Смоленюк П.С. Корпоративна культура як основа розвитку організації / П.С. Смоленюк // Наука й економіка. – 2010. – № 1. – С. 123–128.
14. Стандарти управлінського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.imanet.org/resources_and_publications.